

фесійних цілях. Загалом, висвітлені вище форми організації самостійної роботи майбутніх юристів під час підготовки і участі в наукових конференціях сприяють набуттю ними як науково-дослідної, так і іншомовної комунікативної, перекладацької компетентностей.

Перспективи подальших розробок у даному напрямку полягають у більш детальному визначенні способів і прийомів виміру навчальних досягнень майбутніх юристів у вивченні іноземної мови крізь призму компетентного виміру.

Література:

1. Жуков Ю.М. Методы диагностики и развитие коммуникативной компетентности / Ю.М. Жуков // *Общение и оптимизация совместной деятельности*. - М. : Изд-во МГУ, 1987. - С. 64-78.
2. Комиссаров В.Н. Теоретические основы методики обучения переводу / В.Н. Комиссаров. - М. : РЕМА, 2001. - 111 с.
3. Информационно-коммуникативные аспекты перевода: сб. науч. тр. / М.Я. Цвиллинг. - Нижний Новгород : НГЛУ, 1998. — Ч. 2. - С. 143-147.

ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ САМОДОСТАТНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК: 159.9+159.923

Бугайцова А. С.

У статті розглянуто проблему неоднозначності існуючих тлумачень феномену самодостатності. Проаналізовано основні напрямки дослідження даної проблеми шляхом узагальнення визначень в зарубіжній та вітчизняній науковій традиції філософії та психології особистості в історичному контексті.

Ключові слова: *самодостатність, самостійність, цілісність особистості, незалежність, самоефективність, особистісна зрілість.*

ИЗУЧЕНИЕ ФЕНОМЕНА САМОДОСТАТОЧНОСТИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

В статье рассматривается проблема неоднозначности существующих толкований феномена самодостаточности. Проанализированы основные пути изучения данной проблемы путем обобщения определений в зарубежной и отечественной научной традиции философии и психологии личности в историческом контексте.

Ключевые слова: *самодостаточность, самостоятельность, целостность личности, независимость, самоэффективность, личностная зрелость.*

THE STUDY OF SELF-SUFFICIENCY AS A PHENOMENON: PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF RESEARCH

The article discloses the problem of the interpretive ambiguity of self-sufficiency. The author analyzes the main approaches to studying of given problem by the generalization of definitions in foreign and domestic scientific philosophical tradition and personality psychology in historical context.

Keywords: *self-sufficiency, self-efficacy, independence, self-determination, integrity of personality, personal maturity.*

Сьогодні, на тлі суспільно-економічних та духовно-культурних перетворень, проблема самодостатності особистості набуває актуальності та стає об'єктом зростаючого інтересу з боку різних наукових та суспільних сфер. Недивлячись на відносну розробленість категоріального апарату, виокремлення певних станів, що сприяють виробленню самодостатності у Я-концепцію особистості, численні визначення терміну «самодостатності», не висчерпують усієї сутності даного феномену, а створюють особливий комплекс проблем та задач, які потребують подальшого наукового вивчення.

Потреба у вивченні даного питання обумовлюється соціальним запитом, вимогами суспільства до індивіда, котрий розглядається в якості частини цілого, функціонуючого та динамічного організму, тобто самого соціуму. Це пов'язано з тим, що сучасне суспільство складається з багатьох елементів, може бути досліджено як мікро- та макроструктура. Індивід, маючи тенденцію до інтегрування до більших частин цілого (суспільства), виступає самостійним конструктом цієї поліфункціональної системи взаємодії з оточуючим середовищем. З цього випливає твердження, що кожний член сучасного суспільства має забезпечувати життєдіяльність власними силами, не відмежовуючись від спільноти, але з урахуванням перманентної інтерференції континууму суспільних ситуацій та обставин у схемі власних дій та поведінки. Розглядаючи особистість в соціумі з цього боку, виникає ряд важливих питань: 1) чи може людина ефективно впоратися з усіма завданнями, які постають у процесі життєдіяльності самостійно; 2) чи здатна людина бути рівноправним незалежним членом соціуму, але не бути при цьому цілком поглинутою соціальним оточенням; 3) чи здібний індивідуум бути резистентним до нав'язування поведінкових стереотипів, забобонів; бути незалежним у вчинках, самостійно приймати рішення та брати відповідальність за будь-що; 4) чи може особистість представляти собою автономну психодинамічну систему, яка може забезпечити себе без залучення зовнішніх джерел різного роду ресурсів.

Виходячи з вищепоставлених питань про існування особистості у соціумі, впливає, що людина, хоча і являється невід'ємною одиницею суспільства, життєдіяльність повинна забезпечувати себе самостійно. Життя особистості у суспільстві спирається на певні принципи поведінки, в основі яких лежить біологічна неповторність кожного організму, автентичність, самостійність, незалежність, особистісна свобода. Але у той же самий час людина стає об'єктом численних соціальних трансформацій, коли стикається з різними умовами життя. Так чи інакше людина має пристосовуватися до умов життя, що постійно змінюються, та підпорядковувати власну діяльність певним обставинам, які продиктовані соціумом. Тому виникає потреба у вивченні психічних та психологічних особливостей індивіда, який, у свою чергу, міг би задо-

вольнити власні потреби без всеохоплюючого впливу соціуму, прийняти самостійно рішення стосовно подальшого особистісного розвитку, без обмеження особистісної свободи та диктування плану дій.

Розглянуті вище ідеї роблять можливим подальше дослідження самодостатності особистості у рамках різних особистісних категорій. Але передусім необхідно дослідити історію розробки самої категорії самодостатності.

Розробка феномену самодостатності почалася ще за часів розквіту елліністичної культури. Вже тогочасне суспільство збагнуло, що людина має та може бути досконалою. Краса, здоров'я та мудрість особистості возвеличувалася в антропоцентричному культурі. Цей перший виток у розвитку категорії самодостатності можна сміливо назвати «класичним», оскільки саме у той період філософія стала праматір'ю всім напрямкам науки, з якої розвивалися різні течії та галузі наукового знання.

В епоху панування античної філософської думки всі явища, зокрема соціальні та політичні, вивчалися методом спостереження та теоретичного опису, дослідження такі не мали ані утилітарного, ані емпіричного характеру. Давньогрецькі вчені давали різні тлумачення феноменам, опираючись на різноманіття визначень та неоднозначність їхніх значень. Велися чисельні дискусії, бесіди, філософські розмірковування, які викривали суперечливість тогочасних поглядів та виявляли обдарованих мислителів – ораторів. Діалектична суперечність також торкнулася категорії самодостатності та стала об'єктом наукових диспутів для представників стоїцизму, кінізму, тощо.

Взагалі, характеризуючи поняття самодостатності в давньогрецькій філософії та етиці, треба зазначити, що цей термін позначав передусім одухотвореність людини його нинішнім станом, станом незалежним та самовільним, який виражається в його внутрішній самозаспокоєності. Тому для позначення подібного стану в елліністичній науці з'являється поняття автаркції, яке позначає самодостатність, самовдоволеність, незалежність (відносну незалежність від речей зовнішнього світу або інших людей). Цей новий термін мав доволі широкий спектр вживання, починаючи з характеристики етичних принципів та канонів, котрі пропагують спосіб життя мудреця – стоїка (при якому він нехтує зовнішніми детермінантами занепокоєння, пізнає істину та самовдосконалюється тільки завдяки власній особистості), та закінчуючи областю економічних відносин (стан народного господарства із орієнтацією на економічну незалежність країни для створення замкнутої держави та звільнення від експорту предметів споживання) [6;4].

Самодостатність задумувалося як єдність, яка притаманна духу, де душа цілісна, а сама єдність проста в досконалості простоти. Цей стан відповідає олімпійському спокою та автаркції, тобто коли є в душі людини повний спокій, а не тривога. Самодостатна людина того часу уявлялася «без масок», не намагалася змінитися, перетворити свій образ; вона незалежна від зовнішніх дій та вільна. Самодостатне буття людини, на думку грецьких філософів, робить людину щасливою, оскільки звільняє від тривоги [4].

Але разом з тим, необхідно сказати, що в Давній Греції досконалішою та найсамодостатнішою людиною була постать мислителя. Цій людині приписувалися майже богоподібний образ та найважливіші риси характеру. Це була прославлена людина, яка була обрана абсолютним духом для пошуку доско-

налогі та істини, яка несла в собі неосяжну скарбницю потаємних знань та могла привчити інших бачити істину в простих речах. Розглядаючи надалі поняття самодостатності, виходячи з вищесказаного, можемо сказати, що у зв'язку зі звеличуванням образу мислителя, виникають категорії, сполучені із самодостатністю, а саме: «абсолютне», «найвище», «духовне», «вільне», «повне», «незруйноване», «вічне». Це наштовхує нас на думку, що самодостатність включає ці категорії у себе та є мовби узагальнюючим терміном для усіх інших, але все ж таки у рамках античної філософської думки [5; 15].

Аналізуючи авторські філософські роздуми з приводу самодостатності особистості, варто дослідити умовиводи видатних представників різних філософських течій – Антисфена, Діогена Сінопського, Сократа, Платона, Аристотеля, Плотіна та Хрісіппа. Антисфен вважається родоначальником давньогрецької етики та був першим мислителем, хто ввів термін «автаркія» у філософію. На його думку, самодостатність є станом, коли людина не потребує нічого та немає нічого зайвого. Хрісіпп, видатний філософ, теж стверджував, що самодостатність є станом, але, на відміну від Антисфена, додавав, що «цей стан задовольняється необхідним та здатним привести життя до належного». Плотін же вважав за основу самодостатності відчуженість, яка пізнається в особливому стані свідомості, як «самозвеличення», яке може бути досягнуто у вигляді екстазу. Діоген Сінопський зв'язував феномен із відсутністю непотрібного та розумів «царствування мудреця», який звів до мінімуму свої потреби. З цієї думки випливає, що постать мудреця була взята за ідеал існуючої людини, до якого прагнули усі мислителі античної епохи. Антична школа стоїків наполягала на зв'язку самодостатності із безсторонністю [6; 4].

Сократ та Платон розділяли діаметрально протилежні погляди щодо самодостатності. Цю суперечливість проаналізував М.Г. Мурашкін у книзі «Самодостатність: вид естетических і мистических переживаний» [6; 19]. Автор зазначає, що Сократ під самодостатністю людиною розумів людину добродієчну. Платон же, у свою чергу, стверджував, що людина не може бути досконалою та повноцінною, тому що вона нерозривно зв'язана з державою та суспільством, а держава народжується при наявності в особистості «самонедостатності», тобто має потребу у зближенні з іншими. З цього випливає, що держава, на відміну від людини, може бути самодостатною, тому і спроможна зробити останню благою. У силу властивій людині обмеженості, вона не може бути самодостатною. Платон вважав, що люди, які досягли досконалості, не можуть бути незалежними, оскільки являються незвичайними лише за наявності інших людей для порівняння, тобто через соціум вони й стають такими унікальними.

Відомий давньогрецький вчений теоретик Аристотель мав особливий погляд на проблему самодостатності. Його розуміння автаркія на перший погляд і здається традиційним, але його акцент на добродієчності та внутрішньому самозадоволенні людини робить авторську позицію відмінною від інших. У філософа можна чітко розмежувати поняття автаркія як стану людини та як принципу взагалі. «Автаркія – принцип – є самодостатністю як такою, це забезпеченість самого себе. «Автаркія – стан людини» - риса, наділення самодостатністю, включає в себе коло понять «блаженний», «величний», «мудрий». Самодостатність сполучається із станом щастя, коли людина ні в чому не має

потреби. В цьому сенсі самодостатність тотожна й блаженству. Аристотель навіть доходить до висновків, що стан блаженства входить як благо до принципів самодостатності, причому останнє досконале і є суттю самодостатності. Для мислителя самодостатня людина — мудра, яка займається спогляданням, і чим більше, тим більше вона набуває мудрості [6;6].

Інший видатний мислитель Плотін трактував самодостатність як відчуженість особливого стану свідомості, як вид екстазу, коли досягнута в цьому стані «самість» стає абсолютною. Філософ відчужений від людей, він незалежний від інших, самостійно приймає рішення, усі зусилля направлені до Єдиного. А Єдине у етиці Плотіна — це нероздільна самосвідомість. Такий ланцюг міркувань філософа здається принаймні сплутаним та не зрозумілим, але основна думка простежується чітко — ідея самодостатності пов'язана з наміром пояснити діяльність того, що є причиною себе самого, що є цілим, неподільним та сприймається й виникає само по собі [6;9].

Хрїсїп, представник стоїцизму, тлумачив автаркію як стан, який задовольняється необхідним, який може привести життя у належний напрямок. Даний феномен розглядається як природно-спонтанний у людині. Самодостатність виступає як потреба, яку можна задовольнити необхідним, але ні в якому разі надмірним. Але, разом з цим, життя мудреця зводиться до непотреби, навіть у необхідному. Самодостатність Хрїсїпа — феномен природного характеру, етична установка, потреба, стан людини, у решті-решт належний спосіб життя [9; 20].

Таким чином, в античному світі феномен самодостатності трактувався різноманітно, цей термін представляється багатобічним, неосяжним навіть, може бути зв'язаний із політикою та особистісним ростом людини. І кожна філософська течія та етичне вчення внесли свій внесок у розвиток категорії самодостатності, чий відбиток знайшлися у пізніших працях схоластів Нового часу.

Епоха Нового часу ознаменувалася великим інтересом до самого феномену буття, яке розумілося як єдина та нескінчена самодостатня, всеблага субстанція, що є і природою, і Богом водночас. Не маючи можливості зупинитися детальніше на даному періоді, лише зазначимо відому постать апологета патристики та отця раннього християнства Аврелія Августіна (Блаженого). Його погляд на природу людини зводився до того, що в людині є сильні та слабкі сторони, які вона пізнає самостійно, і коли особистість знаходить свою природу мінливою, вона здібна перевершити себе та самовдосконалитися. Також Августін бачив в особистості Бога ціле, істину, яку повинен пізнати кожний [2; 64-101]. І перманентна суперечка у внутрішньому світі людини і була наслідком пізнання не тільки себе, а й істинного. Схоласт наближується до розгляду самодостатності як мета особистісного надбання людини, як результат внутрішньої конфронтації людської мінливості та постійності прагнення пізнати істину. А оскільки Бог є досконалим, то чим більше людина пізнає саму себе, тим більше вона наближується до Бога. З цього випливає замкнений круг: людина у пошуках істини знаходить Бога, який є абсолютною істиною, довершеним знанням, яке, у свою чергу, є першоелементом у творенні людини як такої.

Подальший розвиток категорія самодостатності отримала у XX столітті. Самодостатність розглядається крізь призму «досвіду, якому щось потрібно

або не потрібно». Особливої уваги потребує той факт, що ХХ століття ознаменувалося не тільки поширенням філософсько-містичних вчень, в основі яких є концепція повноцінної особистості, яка не має потреби в чомусь, задовольняє себе завдяки проходженню певного стану осяяння, а й цікавим переходом класичних форм культури від класицизму до некласицизму, що здобуло своє висвітлення у працях таких видатних вчених, як А. Маслоу, Г. Марселя, Д. Фейдімена та Р. Фрейгера, А. Уотса, К.М. Оуенса, К. Ясперса, Б. Рассела, Р. Рорті, А. Кроулі, які показали еkleктичність тогочасних поглядів на феномен самодостатності [6;25].

Нові часи передбачають новий підхід до вивчення особистості. Разом із зміною культурних та етичних традицій сучасності змінюється й наукове сприйняття соціально-психологічних феноменів.

Необхідно зазначити, що на сьогоднішній день психологічне розуміння самодостатності так і не отримало однозначної наукової дефініції. Однобічність трактування самодостатності як стану «небажання чогось ще» обмежує перспективи дослідження феномену. Тому пропонуємо до розгляду науковий синтез та аналіз понять, суміжних із самодостатністю.

Самодостатність у нашому розумінні охоплює цілий набір особистісних характеристик, таких як, наприклад, самостійність, незалежність, самоефективність. Самодостатність у «західному еквіваленті» представляється як «adequacy efficiency», «self-efficiency». Т.Ф.Сфремова пропонує цей термін у тлумачному словнику як «повноту, достатність ефективності», що синонімічно підходить до «продуктивності» та «сили» [7;767].

Виходячи з цього, автор вважає, що самодостатна особистість є людиною з сильним характером, яка не потребує сторонньої допомоги для виконання роботи, яка виконує завдання з високим процентом ефективності. Само поняття «efficiency» дослівно можна перекласти як «якість або ступінь вміння та знань, якими хтось або щось володіє для виконання певних обов'язків». Наряду з цим, поняття «self-efficiency» та синонімічне йому слово «self-efficacy», яке часто зустрічається у зарубіжних психологів, зокрема, у Д. Шанка в дослідженні підліткового віку та в соціально-когнітивній теорії А. Бандури, можна розкласти на «self» та «efficacy». Перше слово означає «сам, своїми силами», а «efficacy» можна перекласти як «дієвість, ефективність, сила» [12; 586-598]. Найточнішим, на думку автора статті, є тлумачення даного терміну Майклом Аллабі та Пітером Баніярдом, яке можна перекласти як «стан, який не потребує якоїсь сторонньої помічі, підтримки або взаємодії, від особистісної та колективної автономії» [11; 240-242]. Д. Н'юстром та К. Девіс, досліджуючи термін «self-efficacy», вбачають у понятті внутрішню переконаність індивіда в тому, що він володіє необхідним потенціальними можливостями та рівнем компетентності для виконання робочої задачі, реалізації рольових очікувань або можливості успішно впоратися з важкою ситуацією. Р. Фрейгер та Дж. Фейдімен, аналогічно розглядаючи цей термін, вважають суттю поняття судження людей відносно їхньої здібності вести себе релевантно специфічній задачі або ситуації [10]. У книзі «Большой психологический словарь» Б. Мещерякова під ефективністю особистості позначають почуття самоповаги та власної гідності, реальну компетентність (здібності та вміння) особистості вирішувати життєві проблеми. А іншомовний термін «effectance» трактується як

інтегральна здібність бути компетентним, відповідати вимогам середовища.

В. Толочек вважає самоефективністю властивість особистості, яка характеризує здібність людини керувати своїм розвитком та діяльністю з метою ефективного досягнення поставлених задач, та вважає синонімом до цього поняття термін А. Маслоу «самоактуалізація». Г. Крайг та Дон Бокум у своєму словнику до книги про психологію розвитку підкреслюють, що самоефективність – це те, що індивідуум здібний здійснити в певній ситуації.

Така особистісна характеристика, як незалежність, розглядається у С.Ю. Головіна як альтернатива конформності та негативізму – самостійний виробіток та відстоювання власної позиції [3]. О.Я. Анцупов та О.І. Шипілов вважають, що незалежність – це здібність та можливість діяти самостійно та бути захищеним ззовні [1]. У психолого-філологічному словнику «Тисяча состояний души» автори вважають незалежність бажанням бути невідкореним та самостійним.

Важливо зазначити, що вищеперелічені автори розглядають самодостатність як позитивне явище. Але, разом з тим, виникає думка про те, що не завжди самодостатність людини несе користь їй.

Можна собі уявити, що самодостатня особистість, яка знає, до чого прагне, може досягти цього власними силами, але у той же час самоізолюється від інших людей, оскільки вони можуть не бути причетними до ситуації задоволення потреб. З цього випливає, що людина навмисно обмежує себе у соціальних контактах, можливо, думаючи про те, що інші можуть втрутитися у хід справи та позбавити особистість потенційного успіху. Ситуація розгортається таким чином: зацикленість самодостатньої людини на задоволенні власних потреб перетворюється на стан постійної тривоги, різноманітних невротичних проявів, характерною ознакою яких є прагнення до відчуженості, відстоювання свободи власного вибору, ізольованості, уникання пригнічуючого впливу соціального оточення та надмірно активне, яскраво виражене відстоювання власних позицій. Все це може породжувати приховані та відкриті соціальні конфлікти із уявним утискуванням прав у відношенні до самодостатньої особистості.

Розглядаючи самодостатність як якість, яка несе в собі такі негативні риси, як умисну замкнутість, відлюдність, недовіру, можна завітати вперед та передбачити, до яких крайностей може привести надмірна самодостатність, яка переросла у постійну тривогу.

На тлі такого складного стану людина може переживати стан депресії або прагнення до афективної діяльності, на яку її підштовхує бажання не бути випередженим кимось іншим. Людина стає підозрілою, їй не цікавить міжособистісне спілкування, лише їй діяльність на самоті без втручання з іншого боку стає першорядним завданням. У тому числі, має місце ендогенна депресія, яка принижує рівень соціалізації та створює непереборні бар'єри для суспільного життя людини.

У статті «Потребність любови – невроз» спеціаліст з гештальт-терапії Ольга Кролик зауважує, що надмірне та нав'язливе прагнення до влади, потреба у коханні та прив'язаності, потреба бути непомітним або, навпаки, бути визнаним та схваленим, а головне – потреба у самодостатності та незалежності є основними «відправними пунктами» до розвитку неврозу. Якщо розглянути у

протиставленні потребу визнання та схвалення разом із потребою самодостатності, стане зрозуміло, з чого виникає невротичність особистості. У першому випадку люди прагнуть усім догоджати, постійно чекають на схвалення, підбадьорювання. З часом така діяльність стає звичною, людина не може самотверджуватися, оскільки вона залежить від інших, їхньої думки. Такі люди бояться бути відкинутими, проігнорованими соціумом, бояться нажити ворогів та залишаються непомітними. У випадку, коли людина занадто гостро прагне до самодостатності та незалежності, вона не бачить перепон на шляху до жаданої мети. Люди можуть йти до своєї цілі, не враховуючи інтересів інших, тримаючи дистанцію у відношеннях. Невротична поведінка полягає у тому, що такі індивіди побоюються опинитися під владою інших, вони не потребують дружньої підтримки та противляться будь-якому впливу. Особистість з таким різновидом неврозу ретельно ховають власні недоліки, уникають критики та докорів [10].

Таким чином, можемо узагальнити, що надмірне прагнення до самодостатності та незалежності може значно погіршити процес соціалізації та призвести до виникнення неврозу.

Але, разом з цим, не слід забувати, що самодостатність, виходячи з раніше представлених визначень, є все ж таки у більшій мірі феномен позитивний, який допомагає людині стати зрілою особистістю, але надмірний прояв даної якості несе за собою непереможні бар'єри. Опіраючись на такий висновок, треба сказати, що проблема феномену самодостатності набуває нового ракурсу дослідження – необхідно визначити, де знаходиться межа, коли самодостатна людина перестає гармонійно існувати у соціумі та вибудовує величезну «стіну» недовіри, підозри й ізолюється від раніше безпечного чужого впливу.

Зазначимо, що сам феномен досліджується через суміжні поняття і на сьогоднішній день у психологічній науці категорія самодостатності вивчена у рамках філософії більше, ніж у психологічній науці. Це наштовхує на думку, що багатозначність терміну тягне за собою проблему трактування явища лише в філософському аспекті, що робить неможливим або малоімовірним плідне дослідження з боку психологічних наук.

Проаналізувавши основні теоретичні погляди на феномен самодостатності та врахувавши особливості суміжних станів та якостей, прямо чи опосередковано пов'язаних з самодостатністю, нами не було виявлено жодного вичерпного та прицільного визначення, тому маємо необхідність надати власне узагальнене тлумачення цьому терміну.

На наш погляд, *самодостатність* – це *якість, котрої набуває в процесі соціалізації емоційно зріла та впевнена у собі особистість, та яка проявляється у вмінні забезпечити собі незалежне існування та ефективну діяльність у соціумі завдяки власним ментальним та біологічним внутрішнім ресурсам.*

Важливо відмітити, що в сучасній психологічній науці пошуки адекватної дефініції поняття самодостатності викривають й інші значні проблеми дослідження суті феномена. З питанням неоднозначності тлумачення феномену тісно пов'язана проблема нерозробленості психодіагностичного інструментарію, який би міг дати повноцінне уявлення про цей феномен та надати детальний

опис особистості, яка є самодостатньою. Серед методик, які опосередковано надають відомості про людину, яку можна характеризувати як самостійну, зрілу, незалежну та спрямовану на самореалізацію, можна перелічити наступні психодіагностичні методики: «Тест смисложиттєвих орієнтацій» (СЖО) Д.О. Леонтьєва, «Тест-опитування особистісної зрілості» Ю.З. Гільбуха, «Пакет оцінки особистісних спрямувань» Р. Еммонса, «Тест життєстійкості» С. Мадді (в адаптації Д.О. Леонтьєва та О.І. Рассказової), «Тест визначення рівня самоєфективності» Дж. Маддукса та М. Шеєра (в адаптації А.В. Бояринцевої), «Тест-опитування впевненості в собі» В.Г. Ромека тощо.

У свою чергу, відсутність приципліальних методів вивчення самодостатності як психологічного феномену окреслює не менш важливу проблему дослідження даного поняття, а саме – неможливість розробити комплекс психокорекційних програм щодо створення умов особистості, якій бракує самодостатності та самостійності. Винаходження методологічних засад до вивчення самодостатності зробить можливим розробку психокорекційних заходів щодо набуття самодостатності людиною.

Відповідно вищесказаному, можна виділити перелік проблем, вирішення яких і позначас основні напрямки подальшої роботи. Таким чином, особливої уваги потребує дослідження багатозначного терміну «самодостатність», більш глибоке вивчення феномену самодостатності в психологічній науці, створення діагностичного інструментарію для вивчення самодостатності та підбір методик для вивчення характеристик, які супроводжують прояви самодостатності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарнцев М. А. Проблема самосознания в западноевропейской философии (от Аристотеля до Декарта) / М. А. Гарнцев. — М. : Издательство МГУ, 1987. — С. 214.
2. Головин С. Ю. Словарь психолога-практика. / С.Ю. Головин — Минск: Харвест, 2001. — 976 с.
3. Константинов В. Ф. Философская энциклопедия: [в 5 томах] / В. Ф. Константинов — М. : Советская энциклопедия, 1960. — Т. 1. — 504 с.
4. Лосев А. Ф. Поздний эллинизм. История античной эстетики / А.Ф. Лосев. — М. : Искусство, 1980. — Т. 6. — 461 с.
5. Мурашкин М. Г. Самодостаточность — вид мистических и эстетических переживаний / М. Г. Мурашкин — Днепропетровский гос. финансово-экономический ин-т. Экономический факультет. Кафедра гуманитарных дисциплин. — Днепропетровск : [б.и.], 2001. — 272 с.
6. Мурашкин М. Г. Феномен самодостаточности. / М. Г. Мурашкин. — Д. : ДГФА, 2005. — 300 с.
7. Никонова И. А. Определение понятия «самодостаточность личности» / Никонова И. А. // Вестник Башкирского университета. — Уфа : Башкирский государственный университет. — 2010. — № 3. — С. 767-770.
8. Словарь конфликтолога [состав. А. Я. Анцупов и др.]. — СПб.: Питер, 2006. — 526 с.
9. Непознанное: Потребность в любви — невроз? [Электронный ресурс]: за даними електронного журналу «La Femme», 2011. Дата публікації: 15.07.11. [Цит. 2013, 7 березня]. Режим доступу до журналу: <http://www.la->

femme.net/html.

10. Фейдимен Дж. Теория и практика личностно-ориентированной психологии в 2-х т. / Дж. Фейдимен, Р. Фрейгер – М.: Три Л, 1996. – Т. 2. – 208 с.

11. The Politics of Self-Sufficiency. Ed. by M. Allaby, P. Bunyard. – Oxford: Oxford University Press, 1980. – P. 242.

12. Bandura A. Cultivating competency, self-efficacy, and intrinsic interest through proximal self-motivation / Journal of Personality and Social Psychology. – 1981. – № 41 (20). – PP. 586-598.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ (НА ПРИКЛАДІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З АВІОНІКИ)

УДК 378:656.7.071.13.004(045)

Глушаниця Н. В.

У статті висвітлені організація та проведення педагогічного експерименту з формування іншомовної професійно-комунікативної компетентності у майбутніх бакалаврів з авіоніки.

Ключові слова: комунікативна компетенція, професійна компетенція, іншомовна професійно-комунікативна компетентність.

В статье представлены организация и проведение педагогического эксперимента по формированию иноязычной профессионально-коммуникативной компетентности у будущих бакалавров по авионике.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, профессиональная компетенция, иноязычная профессионально-коммуникативная компетентность.

The article presents the organization of pedagogical experiment of foreign language professional communicative competence formation of students of «Avionics».

Keywords: communicative competence, professional competence, foreign language professional and communicative competence.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Без сформованої іншомовної професійно-комунікативної компетентності майбутній бакалавр з авіоніки не зможе ефективно виконувати свої обов'язки. Одним із засобів формування іншомовної професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця є викладання іноземної мови з використанням професійно зорієнтованого змісту в процесі іншомовного спілкування, оскільки володіння іноземною мовою є професійною необхідністю для майбутніх інженерів з авіоніки.

Мета даної статті: висвітлення організації та проведення педагогічного експерименту з формування іншомовної професійно-комунікативної компетентності у майбутніх бакалаврів з авіоніки.